

Vilhelm Aubert 1922-1988

av Thomas Mathiesen

Vilhelm Aubert er død

Med Vilhelm Aubert er en av pionerene i norsk sosiologi og samfunnsforskning gått bort.

Vilhelm Aubert satte mange spor etter seg. Få norske sosiologer fra senere generasjoner kan si at de har vært faglig uberørt av ham. Få nordiske sosiologer kan si at de ikke har vært berørt av hans arbeider.

Vilhelm Aubert begynte sin faglige løpebane som rettsteoretiker og særlig som rettssosiolog. Han var utdannet jurist fra Universitetet i Oslo i 1946, og studerte deretter sosiologi i to år i USA. I 1954 tok han doktorgraden på avhandlingen "Om straffens sosiale funksjon", men allerede før det hadde han bak seg en omfattende rettssosiologisk produksjon. Han var først universitetstipendiat, deretter dosent i rettssosiologi og så professor i rettssosiologi, hele tiden ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo, hvor han forble inntil han i 1971 ble professor i sosiologi ved Instituttet for sosiologi ved samme universitet. Mens han var ved Det juridiske fakultet grunnla han i 1960 Institutt for rettssosiologi. Men allerede meget tidlig, mens han hadde hovedstilling i rettssosiologi, hadde han vidt forgrenede sosiologiske og samfunnsvitenskapelige interesser. I 1950 var han således med på å grunnlegge Institutt for samfunnsforskning, som var og er et tverrfaglig hovedsentrum for samfunnsforskning i Norge, og også hans tidlige produksjon spenner over et vidt spekter av sosiologiske grunntemaer. I den senere delen av hans liv og virke, som professor i sosiologi, sto han helt sentralt i oppbyggingen av allmennsosiologien i Norge.

I en omtale i et tidsskrift som *Retfærd* kan det være naturlig å dvele litt nærmere ved Vilhelm Auberts rettssosiologiske innsats og forfatterskap.

Hans rettssosiologiske innsats var formidabel. Han var grunnleggeren av rettssosiologien i Norge. Og til tross for at han altså i utgangspunktet var jurist, var hans tilnærming til rettssosiologien på en utpreget måte sosiologens tilnærming. Det var langt fra tilfeldig at Institutt for rettssosiologi i alle de første årene hadde kontorfellesskap med Institutt for samfunnsforskning. I fellesskapet mellom de to instituttene ble det skapt et levende sosiologisk miljø bl.a. rundt rettslige problemstillinger. Jeg nøt selv godt av dette miljøet, som ung vitenskapelig assistent for Vilhelm Aubert og senere som forskningsstipendiat. To hovedtrekk står fram i mitt minne som karakteristiske for Vilhelm Auberts miljømessige måte å virke på både gjennom samværet med oss andre og gjennom sin produksjon i den tiden:

For det første en ustoppelig, gnistrende interesse for alt sosialt, og dermed for alt rettslig. I alt sosialt og dermed alt rettslig så han overraskende og spennende implikasjoner og konsekvenser. Dette ga seg utslag i våre "lunchdiskusjoner", som stadig ble spennende faglige utfordringer selv om de gjerne kunne ha utgangspunkt i noe hverdagslig og trivielt. Og det ga seg utslag i hans egen produksjon fra denne tiden. Det ene store tema etter det andre innen rettssosiologien ble slått opp - forholdet mellom den rettslige og den medisinsk/psykiatriske menneskeforståelse, forholdet mellom rett, likhet og ulikhet, kritikken av allmennprevensjonen, juristenes samfunnsmessige forankring og profesjonelle utvikling, osv. - temaer som i dag er velkjente, men som den gang var nye og originale. Vilhelm Aubert var meget tidlig ute med de helt sentrale problemstillingene.

For det annet et dypt sosialt og menneskelig engasjement. Vilhelm Aubert var dypt engasjert, på moralsk grunnlag tror jeg, i rettsapparats funksjonsmåte overfor fattige, marginaliserte osv. Han var opptatt av undertrykkelsen som deler av rettsapparatet skapte. Og han kombinerte på en uvanlig, jeg vil si nesten unik måte sin intellektuelle interesse for det sosiale liv med dette engasjement. Engasjementet kom også til å prege det miljø han skapte og mange av de arbeider han produserte.

Betyr så det jeg her har sagt at Vilhelm Auberts rettssosiologi i denne tiden bare hadde noe å si til sosiologene? Opplagt ikke. Hans samfunnsmessige og sosiologiske perspektiv på juss og rett brakte ham i en kritisk posisjon til jussen. Dermed ble det også naturlig for ham å være opptatt av at juristene burde bruke sitt fag på en alternativ måte. Hans rettssosiologiske produksjon og undervisning ble en sentral ressurs for flere generasjoner av jurister etter ham, en ressurs som åpnet øynene for å se retten i sin samfunnsmessige sammenheng. Dette perspektivet på jussen, som han ga til juristene, ble en viktig del av bakgrunnen for den kritiske juss som utviklet seg i Norge på 1970-tallet. Og selv om han ikke selv sto sentralt i debatten rundt dannelsen av den kritiske jussbevegelsen i Norge, var han også på en konkret måte viktig i bakgrunnen ved at han i høy grad var fødselshjelper for JUSS-BUSS, det første student-baserte retts hjelpstiltaket i Norge, som i sin tur var vesentlig for utviklingen av kritisk jussbevegelsen.

Som nevnt forlot Vilhelm Aubert Det juridiske fakultet og Institutt for retts-sosiologi i 1971, for å bli professor i sosiologi. Hans arbeidskraft ble naturlig nok da i stor grad viet til den generelle sosiologien. Men for Vilhelm Aubert var sosiologien et helhetlig fag, og sosiologien om retten var hele tiden med i helheten. Også i tiden som professor i sosiologi skrev han flere bøker i rettssosiologi, og han hadde stadig internasjonale rettssosiologiske kontakter. I tiden rett før sin død deltok han i arbeidet med en perspektivanalyse for Det juridiske fakultet i Oslo, innbefattet de samfunnsvitenskapelige disipliner ved dette fakultet, og han etterlot seg et større manuskript til en bok om rettssosiologiske emner som vil bli utgitt på engelsk i 1988 eller 1989. Han var en produktiv rettssosiolog helt til det siste.

For norsk rettssosiologi er Vilhelm Auberts død et stort tap.

Forfatteroplysninger:

Thomas Mathiesen er professor ved Institutt for rettssosiologi, Universitetet i Oslo.